

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemaje za celo leto 3 gld. 40 kr. za pol leta 1 gld. 70 kr. za četrt leta 90 kr pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. 10 kr., za četrt leta 1 gld. 10 kr.

V Ljubljani 24. decembra 1890.

Obs eg: Prstenčar. — Globoko prekopavanje (rigolovanje) zemlje. — Deset pravil kako drevje rezati. — Zakaj postajajo sadna drevesa nerodovitna. — Razne reči. — Vprašanja in odgovori. — Zemljepisni in narodopisni obrazi. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Prstenčar.

Na vsakovrstnih sadnih drevesih, pa tudi na brestu, gabru, glogu in na črnem trnu živi pogostoma gosenica jako škodljivega metulja prstenčarja. Vsa žival z nogami in tipalnicami vred je rumenkasta, časi jasnejša, časi temnejša, prek prednjih kril jej gresta dve rjasti progi, in prostor med njima je zlasti pri samici temnejši nego ostalo krilo.

Okoli kresa izplazi se navadno metulj iz zapredka, ali malo ga je videti, ker po dnevi sedi mirno v kakem senčnem skrivališči

in drži krila zganena kakor streha. Toliko živahnejši je pa po noči, in nekaj dni potem začne samica jajca nesti. Teh je nekoliko sto, in mati jih lepo vrstoma položi okoli kake mladice v podobi prstna

ali kolobarca, odtod tudi ime prstenčar. (Glej *a* na podobi 1.) Rjava jajca so gosto zbita in z nekim neraztopnim klejem zlepljena. Človek, ki ima dober vid in je temu vaje, opazi tak prsten uže iz neke daljave.

Jajca prezimijo, na prvo vzpomlad pa se izvale iz njih črne, rjavo kosmate gosenčice, ki takoj začno objedati cvetne popke in razvijajoče se brstje. Gosenice se drže zmerom skupaj, toda ne narede si mešička, temveč samo nekoliko se pokrijejo z neko svilasto prejo, ki se tudi videva po vejah, koder hodijo žret. Najrajše sedé v kaki rogovili ali pa na deblu ondi, kjer se v

veje razhaja. Ko se je drugič olevila, slekla je črno suknjo in je dobila lepo šarasto. Gosenica je potem sivkasto modra in ima na glavi dve črni piki, kakor oči. Vzdolž ima šest jasno rjastih prog, a po sredi hrbta belo črto; vrh tega je obrastena z dolgimi, mehкими dlakami. (Glej *b* na podobi 1.)

Dorasle se razlezejo in zabubijo v sivem, rumeno zaprašenem zapredku, bodisi ob veji ali med listjem.

Prstenčarjevo zalego je treba povsod, kjerkoli jo ugledaš, z vejico vred odrezati in sežgati. Takisto moraš obrati vse zapredke, ali priden in skrbem gospodar jim niti ne bo dal, da bi se zapredle, kajti jih bode uže prej pokončal. To je pri tej gosenici tem laže, ker so

vse na kupu. Ako jih nečeš s kako cunjjo zmečkati, razstreli jih s smodnikom. V puško vsuj nekoliko smodnika, polovico od navadnega strele, nanj pa ne stavi nikakršnega zamaha, temveč izstreli sam smodnik na gosenice prav od

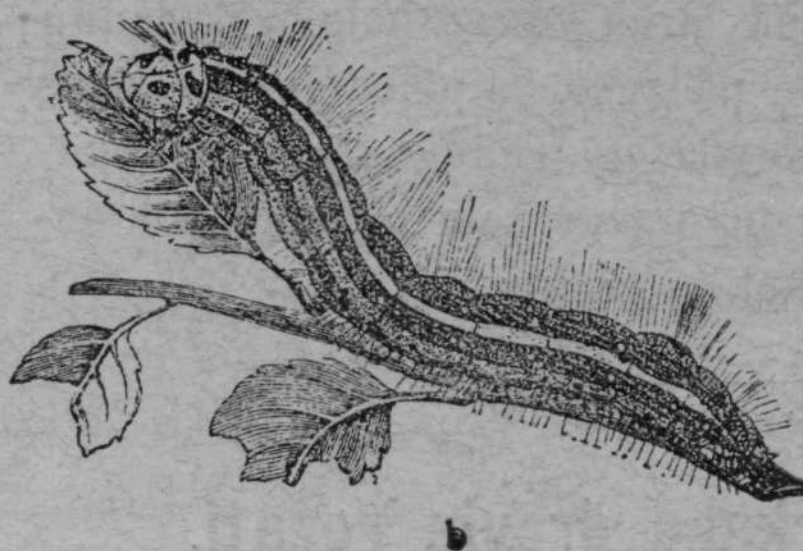
blizu. Drevesa tak strel nič ne oškoduje. Od ptičev se posebno vrabci in ščinkovci radi maste s to gosenico in tudi med najezdiki ima premnogo napastnikov.

c

a

b

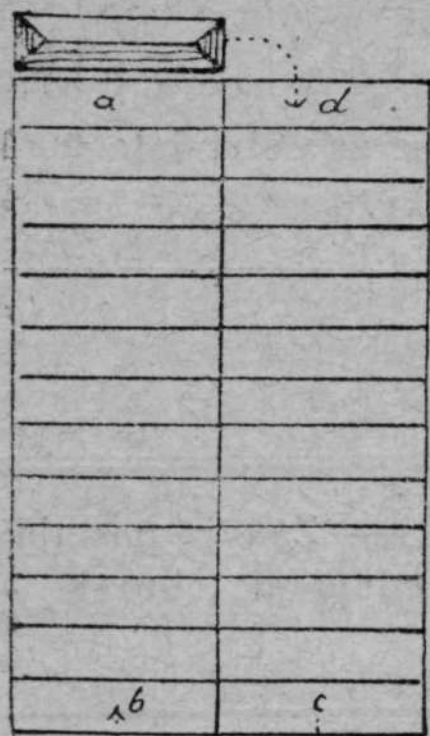
Podoba 1.

Globoko prekopavanje (rigolovanje) zemlje.

Prekopavanje sploh zboljšava zemljo: zemlja se zrahlja, prezrači ter postane vsled tega plodnejša. Globoko prekopavanje ali rigolovanje je izvenredno opravilo in se šteje med zboljševalna ali melioracijska opravila.

Globoko se prekopuje za nove vinograde. Prekopava se jeseni. Površje pa naj ostane čez zimo neporavnano, da laže vplivajo na prekopano zemljo mraz, toplota, dež in sneg. Koplje naj se vsaj 50 %m globoko in po potrebi tudi globoče. Globokega prekopavanja ne bodem obširno popisoval, saj znajo delavci na kmetih to delo na ta ali ta način in tudi na šolskem vrtu ni nikdar posebno veliko tega opravila, vendar hočem ob kratkem popisati delo: Ob robu in sicer ob široki strani zemljišča, ki ga

Podoba 2.

menimo prekopati, naredi se preko 40 %m širok in toliko globok jarek *a* (glej podobo 2), kolikor je zemljo globoko prekopati. Tla se potem jarku še kolikor moči prekopljejo t. j. prerahljajo. Tik tega narejenega jarka prične se potem drug enako širok pas zemlje prekopavati, in sicer tako, da se z dobljeno zemljo zasipa poprej narejeni jarek. Zgornja plast tega pasu pride toraj na dno prej narejenega jarka, spodnja pa na vrh.

Kadar je to zvršeno, zasut je prejšnji jarek, poleg njega pa nastal drug. Tudi temu jarku se dno prerahlja, in potem tako dalje dela, da je ves kos rigolovan. Nazadnje se naredi jarek *b*, kateri se zaspe z zemljo, ki je ostala od prvega jarka. Na majhnih prostorih se hitro prenese zemlja prvega jarka v zadnji jarek, drugače je pa pri rigolovanju velikih prostorov. Da ni treba zemlje tako prenašati, razdeli se ves prostor po dolgem na dva dela, katera se posebe prekopujeta. Kadar je prva polovica prekopana, začne se z drugo na tisti strani, na kateri se je pri prvi nehalo. Zemlja, ki se dobi iz prvega jarka *c* druge polovice rabi za nasipanje zadnjega jarka *b* prve polovice. Zadnji jarek druge polovice *d* se pa zaspe s poleg ležečo zemljo prvega jarka prve polovice *a*. Tako na jesen prekopani prostor počiva potem in se šele na spomlad poravna, če treba, tudi nekoliko zrahlja.

Deset pravil kako drevje rezati.

1.) Čvrsto zdravje drevesno zavisno je največ od enakomerne razdelitve soka na vse veje.

2.) Drevesna starost in zdravje zavisna sta največ od vednega ravnotežja med vejami in koreninami.

3.) Sok sili kolikor mogoče navpik, od korenin proti vejam; soka je toraj največ v vejah, ki kvišku rastejo, pri tem pa poševno rastoče veje škodo trpijo.

4.) Sok naredi na kratko rezanem lesu daljše poganjke, kot pa na dolgo rezanem.

5.) Sok skuša teči vedno proti koncu veje ali mladike, zato pa zadnji pop bolj zažene kot stranski.

6.) Ako eno vejo ali mladiko odrežemo, okoristijo se s tem sokom, ki bi imel priti v odrezano vejo ali mladiko, druge veje in mladike.

7.) Veje, v katere priteka mnogo soka, delajo največ lesa pa malo sadja, ako pa malo soka vanje priteka delajo pa veliko sadja in malo lesa.

8.) Kolikor bolj je kroženje soka ovirano, temveč se naredi sadja.

9.) Vsaka veja, kateri poganjke odstranimo ali odščipljemo, naredi z obilico soka svojega, ker ne more delati lesnih poganjkov, veliko množico rodni vejic in rodnega popja.

10.) Kolikor bolj silimo drevo roditi, toliko bolj ga slabimo; kolikor več na njim lesa vzgajujemo, toliko bolj ga krepimo.

Zakaj postajajo sadna drevesa nerodovitna.

Vzroki nerodovitnosti sadnih dreves so različni. Le kdor najde pravi vzrok, more tudi pomagati drevesu.

Največkrat postane drevo nerodovito zato, ker stoji morebiti že mnogo let na svojem prostoru in je iz zemlje použilo ves živež. — Kako pomagati? Pognostiti se mu mora! Kako pa? Tako le: Kakih 5—6 čevljev od debla naredi kaka 2 čevlja globoke luknje in vanje vlij z vodo stanjšanega straniškega gnoja, pomešanega z navadnim pepelom. Tudi je dobro, če starim drevesom krono omladiš in jih s tem k večjemu življenju obuliš.

Drug vzrok nerodovitnosti je to, če je drevo napačno bilo vsajeno.

Pogostoma se vidi, da ljudje, ki nimajo prave vednosti o sadjarstvu, na divjake cepljena drevesa pregloboko vsadijo v zemljo. To je velika napaka, kajti tako vsajeno drevo tiči kakor jetnik v globoki luknji in ne more koreninice poganjati na stran, da bi ondi živeža iskati, če drevo včasih celo en čevlj čez štrcelj v zemlji tiči? Drugače je s takimi drevesi, ki so na kutine cepljena; taka drevesa se smejo globokeje v zemljo saditi, ker njih cepljeni del še nove koreninice poganja in se potem bolje redi. Še drug vzrok nerodovitnosti je, če se drevesom gnoji s premladim gnojem ali z mesom crkljih živali. Tak gnoj je presilen, ki dela, da drevo poganja veliko lesa, sedeža pa ne nastavlja.

Tudi to je krivo nerodovitnosti, če je mlado drevesce stalo v preslabi zemlji in je zategadelj obraščeno z mahom. Taka drevesa, presajena v boljšo zemljo, tudi le počasi rastejo in postanejo šele čez več let rodovita. Ali tudi zato hirajo nekatera drevesa, če se iz prav dobre in mastne zemlje presadijo v slabo. Takim drevesom je treba v slabi zemlji pomagati s kompostom (mešanim gnojem).

Nekatera drevesa so presočna, delajo veliko lesa in perja, sadu pa ne nastavljajo. Takim drevesom je treba puščati, to je, z nožem po deblu narediti potezo, katera vnanjo kožo prereže do beline.